

*Турбар Т. В., к. пед. н., доцент,
Запорізький національний університет*

ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На етапі модернізації професійної педагогічної освіти важливим механізмом підвищення її якості на всіх рівнях є інформатизація, якою продиктовані нові вимоги, що пред'являються до професіоналізму сучасного вчителя. Реалізація ідеї інформатизації освіти, яка полягає у створенні умов для суб'єктів освітнього процесу, що сприяють їхньому вільному доступу до зростаючих обсягів інформації в суспільстві, до баз даних, до електронних архівів, довідників, енциклопедій, а також активного застосування інформаційних технологій у процесі різнобічного розвитку особистості, вимагає готовності вчителя початкових класів до використання сучасних цифрових ресурсів.

У зв'язку з цим професійна компетентність сучасного вчителя початкової школи неможлива без спеціальних знань та вмінь щодо збору, пошуку, накопичення, зберігання, продукування, обробки, передачі та використання інформації, що здійснюються на основі сучасних засобів обчислювальної техніки, а також інноваційних засобів інформаційного обміну.

Психолого-педагогічні положення теорії інформатизації освіти як складової інформатизації суспільства та особливості використання інформаційно-цифрових технологій в освітньому процесі вищої школи висвітлені у наукових дослідженнях В. Бикова, А. Єршова, М. Кадемії, А. Коломієць, Н. Морзе, Б. Наумова, Л. Петухової, І. Підласого, О. Співаковського, В. Шакотька та ін.

Психолого-педагогічні та організаційні аспекти впровадження цифрових технологій у вищій та загальній середній освіті висвітлені у роботах Н. Воропай, М. Жалдака, Н. Морзе, О. Суховірського та ін.

Проблеми фахової підготовки майбутніх учителів до використання цифрових технологій стали предметом наукового пошуку Н. Воропай, Ю. Дорошенко, І. Доніна, А. Коломієць, О. Майбороди, О. Снігур, О. Співаковського, В. Шевченка та ін.

Питання формування комп'ютерної грамотності та інформаційно-цифрової культури педагогів розглядаються у працях Н. Воропай, А. Коломієць, В. Коткової, І. Смірної, О. Суховірського та ін.

Метою дослідження є проведення теоретичного аналізу змістових характеристики інформаційно-цифрової компетентності сучасного вчителя початкової школи.

Поняття змісту інформаційно-цифрової компетентності перебуває у стадії дискурсу як серед вітчизняних, так і серед зарубіжних науковців. У працях українських вчених зустрічаються поняття «інформаційна грамотність», «інформаційна компетентність», «інформаційно-технологічна компетентність», «комп'ютерна грамотність», «інформаційна культура», «ІК-компетентність», «ІКТ-компетентність». При тлумаченні цих понять науковці вкладають у них схожий зміст. У працях іноземних дослідників також простежується розмаїття термінів: окрім «ІК-компетентність» та «ІКТ-компетентність», вживаються поняття «е-компетентність», «медіа-компетентність», «цифрова компетентність» (digital competence), «цифрова грамотність» (digital literacy), «технологічна грамотність» (technology literacy), «інформаційна та технологічна грамотність» (information and technology literacy) [1, с. 60].

Проте, у більшості досліджень перевага віддається терміну «цифрова компетентність», зміст якої характеризується здатністю використовувати цифрові медіа та електронні освітні ресурси, розуміти та критично оцінювати різні аспекти цифрового контенту, а також його якість, що вказує на рівень кваліфікації практичного використання електронних освітніх ресурсів.

За змістом інформаційно-цифрова компетентність вчителя початкової школи є складним, динамічним, цілісним інтегративним утворенням особистості, яке ми вбачаємо у його багаторівневій професійно-особистісній характеристиці у сфері цифрових технологій та досвіду їх використання, що обумовлене, з одного боку, потребами й вимогами цифрового суспільства, з іншого – появою цифрового освітнього простору, який змінює освітню взаємодію всіх його учасників, відрізняється широким залученням мережі Інтернет, цифрових систем зберігання та первинної систематизації даних, а також автоматизованих цифрових аналітичних систем, що дає змогу ефективніше здійснювати професійну діяльність та водночас вимагає (можливо, стимулює або потребує) постійного професійного саморозвитку [1, с. 50].

На думку А. Самки інформаційно-цифрова цифрова компетентність педагога включає в себе сформованість навичок роботи у цифровому середовищі, що є провідною ознакою цифрової грамотності, та містить також соціокультурну складову. За твердженням науковця, цифрова компетентність є «багатофункціональною й може застосовуватися в різноманітних життєвих сферах. Вона розглядається як трансверсальна, тобто передбачає перенесення набутих знань, навичок і метакогнітивних здібностей особистості на розв'язання ситуацій, що виникають у реальному житті» [2, с. 38].

Цифрову компетентність учені характеризують наявністю сформованих знань, умінь і здатності їх ефективно застосовувати у професійній діяльності; вмінням аналізувати,

класифікувати, систематизувати, використовувати програмні засоби. Вона демонструє продуктивність діяльності, що виражається у застосуванні на практиці набутих знань і вмінь.

Концепцією «Нової української школи» однією з ключових компетентностей сучасного педагога визнано інформаційно-цифрову, яка передбачає впевнене та водночас критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, у публічному просторі та міжособистісному спілкуванні. Окрім цього сформована на високому рівні інформаційно-цифрова компетентність характеризується також медіаграмотністю, знаннями основ програмування, сформованістю алгоритмічного мислення, навичок роботи з базами даних, знанням та дотриманням безпеки в Інтернеті та кібербезпеки, усвідомленням етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [3].

На змістовому рівні інформаційно-цифрова компетентність вчителя початкової школи передбачає наявність сформованої на високому рівні здатності до вибору, аналізу, обробки та передачі інформації, а також до використання комп'ютерних технологій для роботи з різними видами інформаційних джерел. У цьому аспекті важливим є твердження про те, що інформаційно-цифрова компетентність складається з двох груп інформаційних навичок. Перша передбачає наявність базових навичок роботи з інформацією, друга – навичок використання інформаційних технологій під час роботи з інформацією [4, с. 52]. На думку А. Дрокіної, до базових відносяться такі навички роботи з інформацією, як її збір, аналіз і обробка для подальшого використання.

До першої групи автор відносить такі уміння та навички:

- усвідомлювати потребу в інформації;
- виявляти та відновлювати втрачену інформацію;
- розробляти стратегії пошуку інформації (передбачає чітке формулювання формулювати запити на потрібну інформацію; вміння застосовувати систематичні методи пошуку тощо);
- відбирати інформацію (використовувати різні техніки пошуку; застосовувати інформаційно-комунікаційні технології; працювати різноманітними базами даних; бути обізнаним у питаннях щодо новітніх технологій і вміти їх ефективно використовувати);
- порівнювати і оцінювати інформацію (розуміти, що інформація не завжди може бути об'єктивна; реферувати наукові публікації; оцінювати достовірність інформації; вміти працювати з декількома інформаційними джерелами одночасно);
- систематизувати, обробляти та відтворювати інформацію (обирати відповідний спосіб роботи з інформацією в конкретній ситуації; складати власну систему знань для

зручності подальшої роботи; використовувати вже наявну інформацію для вирішення завдань; відтворювати інформацію, використовуючи різні засоби; усвідомлювати існування проблеми авторських прав);

- синтезувати існуючу інформацію, створюючи на її основі нове знання [4, с. 53].

У свою чергу, до навичок щодо використання цифрових технологій А. Дрокіна відносить такі:

- здійснення інформаційного пошуку в Інтернет;
- налагодження спілкування за допомогою таких Інтернет-технологій, як електронна пошта, чати, форуми, соціальні мережі, блоги тощо;
- використання стандартного програмного забезпечення для роботи із: текстовою, табличною, графічною інформацією; створювати презентації; користуватися Інтернетом; переглядати і прослуховувати відео/аудіозаписи;
- використання технічних пристроїв, таких як: комп'ютер, оргтехніка, відеокамера, проектор та ін.

Таким чином, на основі аналізу літературних джерел встановлено, що інформаційно-цифрова компетентність вчителя початкової школи є інтегративною якістю особистості фахівця, що є результатом відображення процесів відбору, засвоєння, переробки, трансформації та генерації інформації в особливий тип предметно-специфічних знань, що дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати оптимальні рішення в різні сфери діяльності з можливим використанням технологічних засобів. Інформаційно-цифрова компетентність розглядається також як складова професійних компетентностей, в процесі формування яких мають бути враховані специфічні особливості початкової школи, диференційована підготовка вчителя за ознакою спеціалізації, системна і цілеспрямована орієнтація студента на внутрішнє вмотивоване оволодіння системою знань, умінь, навичок та способами застосування нових інформаційно-цифрових технологій у майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Середа, І. В., Савінова, Н. В., Стельмах, Н. В., Білюк, О. Г. (2019). Рівні сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів закладів загальної середньої освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. Т. 74. № 6. С. 56-70. DOI : <https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6.2984>
2. Самко, А. М. (2021). Цифрова компетентність педагогічного персоналу в системі

післядипломної педагогічної освіти. Освітня аналітика України. № 2 (13). С. 33-43.

3. Концепція нової української школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

4. Дрокіна, А. С. (2020). Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Українська інженерно-педагогічна академія, Харків. 308 с.